

Застосування Європейської соціальної хартії та судової практики Європейського комітету з соціальних прав адміністративними судами – передова практика, виклики та можливості

European
Social
Charter

Charte
sociale
européenne

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Вступні зауваження – Хартія та Комітет

- договір Ради Європи
- гарантує основні соціальні та економічні права – широкий спектр повсякденних прав людини, пов'язаних з працевлаштуванням, житлом, здоров'ям, освітою, соціальним захистом та соціальним забезпеченням
- Акцент на захисті **вразливих осіб**
- **соціальна конституція Європи**
- займається **моніторингом дотримання Хартії**
- два взаємодоповнювальних механізми: через **колективні скарги**, що подаються соціальними партнерами та іншими неурядовими організаціями (процедура колективних скарг), і через **національні звіти**, які складаються договірними сторонами (система звітності)

Застосування Європейської соціальної хартії та судової практики Європейського комітету з соціальних прав адміністраціями та судами – передова практика, виклики та можливості

Вступні зауваження – Україна, Польща та Європейська соціальна хартія

- **Україна** ратифікувала **Європейську соціальну хартію (переглянуту)** 21.12.2006.
- Україна не прийняла систему колективного оскарження.

- **Польща** ратифікувала **Європейську соціальну хартію 1961 р.** 25.06.1997 р.
- Вона ратифікувала Протокол про внесення поправок 1991 року (вдосконалення механізму контролю Хартії) 25.06.1997 р.
- Вона не підписала Додатковий протокол 1988 р до Європейської соціальної хартії.
- Вона підписала (25.10.2005 р.), але ще не ратифікувала Європейську соціальну хартію (переглянуту).
- Вона ще не підписала Додатковий протокол, який передбачає систему колективного оскарження.

Передовий досвід Польщі – статистика

- У державній офіційній базі даних рішень адміністративних судів є 1.838.999 постанов окружних адміністративних судів і Вищого адміністративного суду Польщі.
- Посилання на ЄСХ можна знайти у 167 постановах (дві останні від 29.09.2020), включно з 19 рішеннями Вищого адміністративного суду та 148 рішеннями окружних адміністративних судів.
- У рішеннях і висновках відсутні посилання на тлумачення Хартії, зроблені Європейським комітетом з соціальних прав.

N·S·A NACZELNY SĄD
ADMINISTRACYJNY

Передовий досвід Польщі – Рішення ВАС від 23.05.2006 р. (II GPS 2/15)

- Ключовий аспект – тлумачення терміна «соціальне забезпечення» в Законі про систему соціального забезпечення
- *«Зараз це поняття використовується у правових системах більшості європейських країн (...), а також в міжнародно-правовій термінології, в актах і деклараціях політичного характеру, а також у соціальній та юридичній літературі. (...) Обмежене тлумачення цього поняття стимулюється Конвенцією МОП про мінімальні норми соціального забезпечення 1952 року (№ 102). (...) Важливість і популярність вищезгаданої Конвенції зростає, особливо в Європі (...) у країнах, які ратифікували Європейську соціальну хартію (...). Після ратифікації Польщею більшості статей Європейської соціальної хартії (...) наша країна входить до числа тих європейських країн, система соціального забезпечення яких повинна відповідати щонайменше мінімальним стандартам Конвенції МОП 102. (...) Таким чином, слід припустити, що таке тлумачення поняття "соціальне забезпечення" має бути визнане в польських законах, у тому числі у ст.ст. 67 і 68 Конституції Польщі».*

Передовий досвід Польщі – Рішення ВАС від 1.10.2009 р. (I OSK 423/09)

- Ключовий аспект – інтерпретація регламенту **призначення пенсій як виключення для особливо вразливих осіб** у разі недотримання нормативних вимог законодавства про пенсії з Фонду соціального страхування.
- *«Пояснити зміст ст. 13 ЄСХ (...) необхідно вказати, що Хартія визначає зобов'язання держави щодо соціальної допомоги. Польща, ратифікувавши Хартію, взяла на себе зобов'язання гарантувати, що допомога повинна бути надана кожній людині, яка не має достатньої кількості ресурсів і не може отримати їх з інших джерел, особливо зі встановленої законом системи соціального забезпечення. Вищезазначені правила виражають відповідальність держав перед міжнародною спільнотою за сприяння усунення безробіття і забезпечення роботи для всіх громадян, а також – у разі невиконання зобов'язання – за надання таким громадянам соціального захисту, дає змогу їм жити в умовах, що не порушують людську гідність. Проте необхідно підкреслити, що ст. 13 ЄСХ не забезпечує автономну правову основу для актів органів державної влади, але висловлює ідею, з якої повинні виходити цінності, що формують права та обов'язки громадян. Таким чином, це слід розуміти як основу для тлумачення і застосування закону державними органами».*

Передовий досвід ЄСПЛ – Рішення Великої палати від 12 жовтня 2008 р. Справа Демір і Байкара проти Туреччини, звернення № 34503/97

- Ключовий аспект – право на організацію і право на ведення колективних переговорів (державні службовці)
- *«Як приклад, встановивши, що право на організацію мало негативний аспект, що виключає угоду про наймання на роботу тільки членів профспілки, Суд розглянув, в основному, на основі Європейської соціальної хартії та судової практики своїх наглядових органів, а також інших Європейських або універсальних інструментів, які свідчать про те, що на міжнародному рівні спостерігається зростання згоди з цього питання (див. справи Сигурдур А. Сігурйонссон проти Ісландії 30 червня 1993 року, § 35, Серія А, № 264, і Соренсен і Расмуссен проти Данії [GC], № 52562/99 і 52620/99, §§ 72-75, ECHR 2006-I)».*
- *«Що стосується європейських інструментів, то Суд вважає, що Європейська соціальна хартія у пункті 2 статті 6 (яку Туреччина не ратифікувала) надає всім працівникам і всім профспілкам право на ведення колективних переговорів, тим самим накладаючи на державні органи відповідне зобов'язання активно просувати культуру діалогу і переговорів в економіці, щоб забезпечити широке охоплення колективних договорів. Однак суд зазначає, що це зобов'язання не зобов'язує органи влади укладати колективні договори. Відповідно до значення, яке ЄКСП надає пункту 2 статті 6 Хартії, який насправді повністю стосується державних посадових осіб, держави, які вводять обмеження на ведення колективних переговорів у державному секторі, зобов'язані дотримуватися цього положення: організувати участь представників персоналу в розробці прийнятних положень про наймання».*

Передовий досвід ЄСПЛ – Рішення Великої палати від 13 грудня 2016 р. Справа Белане Надь проти Угорщини, звернення № 53080/13

- Ключовий аспект – право на соціальне забезпечення і **право осіб з фізичними або розумовими вадами** на професійне навчання, реабілітацію та соціальне переселення
- *«Європейський комітет з соціальних прав "відкрито прийняв зміни в системі соціального забезпечення тією мірою, в якій такі зміни необхідні для забезпечення підтримки системи соціального забезпечення... і де будь-які обмеження не позбавляють людей ефективного захисту від соціальних і [економічних] ризиків без тенденції до поступового скорочення системи соціального забезпечення до рівня мінімальної допомоги" (див. висновки XIV-1 стосовно Фінляндії, а також пункт 3 статті 12 Європейської соціальної хартії, стор. 232, 30 березня 1998 р.)»*

Передовий досвід ЄСПЛ – Рішення від 2 жовтня 2014 р. Справа Тимошенко та інші проти України, звернення № 48408/12

- Ключовий аспект – право на ведення **колективних переговорів**
  - *«1. Загальні принципи тлумачення пункту 4 статті 6 Європейської соціальної хартії*
- *44. У Збірнику судової практики Європейського комітету з соціальних прав від 1 вересня 2008 року Комітет (чия функція полягає в тому, щоб виносити рішення про відповідність ситуації в державах, які підписали Європейську соціальну хартію), заявив наступне в Розділі «Тлумачення різних положень» (наведена нижче цитата без виносок, які містять посилання на конкретні випадки):*
  - *«3. Конкретні обмеження права на страйк*
- *Права та принципи, викладені в частині I, за їх ефективної реалізації та їх ефективному здійсненні, як передбачено в частині II, не підлягають жодним обмеженням або обмеженням, які не зазначені в цих частинах, за винятком тих, які передбачені законом і є необхідними в демократичному суспільстві для захисту прав і свобод інших або для захисту громадських інтересів, національної безпеки, громадського здоров'я чи моралі.*
  - *i. Обмеження, які пов'язані з основними послугами/секторами*
- *Вважається, що заборона страйків у секторах, які важливі для суспільства, слугує законній меті, оскільки страйки в цих секторах можуть становити загрозу суспільним інтересам, національній безпеці та/або здоров'ю населення. Однак проста заборона страйків навіть у найважливіших секторах, особливо коли вони мають широке визначення, як от, «енергетика» або «здоров'я», не співвідноситься з відповідними конкретними вимогами кожного сектора. У кращому випадку запровадження мінімальних вимог до послуг у цих секторах може розглядатися відповідно до пункту 4 статті 6...»*

Передовий досвід СЄС - Рішення від 8 вересня 2020 р. (ВП), у сполучених справах С - 119/19 Р та С - 126/19 Р

- Ключовий аспект - право на щорічну оплачувану відпустку
- *„Більш конкретно, в поясненнях, що стосуються статті 31 (2) Хартії, зазначено, що це положення ґрунтується на статті 2 Європейської соціальної хартії та пункті 8 Хартії Співтовариства про основні соціальні права працівників, які підтверджують право кожного працівника на оплачувану щорічну відпустку, **стаття 2 Європейської соціальної хартії** гарантує надання мінімум чотирьох тижнів оплачуваної щорічної відпустки”.*
- *„Положення, таке як стаття 7 (1) Директиви 2003/88, яка в законодавстві ЄС визначає мінімальну тривалість щорічного періоду оплачуваної відпустки на який має право кожен працівник, хоч і відповідає закріпленям положенням **статті 2 Європейської соціальної хартії**, що також лежить в основі фундаментального права на оплачувану щорічну відпустку, затвердженого в статті 31 (2) Хартії, за своєю суттю не може мати негативний вплив на це фундаментальне право. Стаття 7 (1) цієї директиви лише конкретно визначає це фундаментальне право”.*
- *„Встановлення періоду оплачуваної щорічної відпустки, що перевищує мінімальні вимоги статті 7 (1) Директиви 2003/88, також має на меті сприяти дотриманню мети, встановленої у **статті 2 Європейської соціальної хартії**, однак Генеральний суд не прийняв це до уваги в підставах судового рішення, що оскаржувалося, зокрема у пункті 87 цього рішення.”*
- *„З цієї статті **Європейської соціальної хартії** видно, що договірні сторони Хартії погодились, що мінімальний термін оплачуваної щорічної відпустки у чотири тижні, [забезпечує] ефективне здійснення права на справедливі умови праці”.*

Передовий досвід СЄС – рішення від 27 червня 2006 (ВП), у справі C-540/03

- Ключовий аспект - право **неповнолітніх дітей, які є громадянами третіх країн, на возз'єднання сім'ї**
- *„Стаття 3(4) Директиви передбачає:*

‘Ця Директива не стосується більш сприятливих положень:

- (a) двосторонні та багатосторонні угоди між Співтовариством або Співтовариством та його державами-членами, з одного боку, та третіми країнами, з іншого;*
- (b) **Європейська соціальна хартія** від 18 жовтня 1961 року, переглянута **Європейська соціальна хартія** від 3 травня 1987 року та **Європейська конвенція про правовий статус трудящих-мігрантів** від 24 листопада 1977 року.”*
- *„З урахуванням **Європейської соціальної хартії**, яка згадується у пункті 107 цього рішення, інші міжнародні документи, на які посилається Парламент, ні в якому разі не містять положень, що забезпечують більший захист прав дитини, ніж ті, що вже містяться в згаданих документах.”*
  - *Що стосується держав-членів, зобов'язаних цими документами, слід також пам'ятати, що Директива передбачає, у статті 3 (4), що вона не перешкоджає більш сприятливим положенням **Європейської соціальної хартії** від 18 жовтня 1961 р., **перелянутої Європейської соціальної хартії** від 3 травня 1987 р., **Європейської конвенції про правовий статус трудящих-мігрантів** від 24 листопада 1977 р., двосторонніх та багатосторонніх угод між Співтовариством або Співтовариством та державами-членами, з одного боку, та третіми країнами, з іншого.*

Передова практика СЄС– пункт, що використовується у багатьох рішеннях, наприклад у Рішенні від 6 листопада 2018 року у справі С - 684/16

- Різні ключові аспекти

- „Цей принцип в основному походить як від документів, розроблених державами-членами на рівні ЄС, таких як Хартія Співтовариства про основні соціальні права працівників, яка, крім того, згадується у статті 151 ДФЕС, так і від міжнародних документів, щодо яких Держави співпрацювали або учасниками яких вони є. Серед них **Європейська соціальна хартія**, учасниками якої є всі держави-члени, настільки, наскільки вони є сторонами в її первісній редакції, переглянутій версії або в обох версіях, також зазначених у статті 151 ДФЕС. Слід також згадати Конвенцію Міжнародної організації праці № 132 від 24 червня 1970 року про щорічні оплачувані відпустки (переглянуту), яка, як зазначив Суд у пунктах 37 та 38 рішення від 20 січня 2009 року, Шульц-Гофф та інші (С - 350/06 та С - 520/06, ЄС: С: 2009: 18), викладає принципи цієї організації, які, згідно зі змістом 6 Директиви 2003/88, повинні бути враховані ”.

ЄСХ як інструмент захисту соціальних прав: ВИКЛИКИ та МОЖЛИВОСТІ

- **ЄСХ можна і потрібно використовувати в українській адміністративній юстиції** як інструмент захисту соціальних прав.
- Усі юристи, які беруть участь в адміністративних судових розглядах, можуть і повинні використовувати ЄСХ та її інтерпретації, надані ЄКСП, для належного тлумачення українських нормативних актів і зміцнення свого способу аргументації.
- Передовий досвід як на національному, так і на міжнародному рівні показує, що **ЄСХ особливо корисна при тлумаченні юридичних термінів, визначення обсягу конкретних прав та їх розуміння.**

ЄСХ як інструмент захисту соціальних прав: ВИКЛИКИ та МОЖЛИВОСТІ

- Контрольний орган, який перевіряє відповідність державних нормативних вимог ЄСХ – Європейський комітет з соціальних прав – видає висновки, в яких він:
  - дає широке тлумачення розуміння окремих положень Хартії
  - робить висновок, чи відповідають нормативні акти конкретної держави зобов'язанням щодо ЄСХ
- Останні висновки ЄКСП щодо України були перекладені українською мовою та доступні в Інтернеті:

<https://rm.coe.int/european-committee-of-social-rights-conclusions-2019-ukraine-ukr-/16809e21f3>

ЄСХ як інструмент захисту соціальних прав: ВИКЛИКИ та МОЖЛИВОСТІ

- Найпростіший і найзручніший інструмент, який можна використовувати для ознайомлення з ЄСХ та її інтерпретацією ЄКСП – це «ДАЙДЖЕСТ СУДОВОЇ ПРАКТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО КОМІТЕТУ З СОЦІАЛЬНИХ ПРАВ», грудень 2018 р.
- Також існує електронний курс з ЄСХ, що надається Радою Європи в рамках навчальних курсів HELP: «Трудові права як права людини» – доступний українською мовою.

<https://rm.coe.int/digest-2018-parts-i-ii-iii-iv-en/1680939f80>

<http://help.elearning.ext.coe.int>

- Найповнішу базу висновків і рішень ЄКСП можна знайти в базі даних HUDOC.

Дякую за увагу!

Charte
sociale
européenne

Докторка Моніка Смуш-Кулеша